

TOIMENPIDEALOITE 26/2005 vp

Seurakuntien aseman turvaaminen kuntaliitoksissa

Eduskunnalle

Paikallisseurakunta on keskeisin osa Suomen evankelisluterilaisen kirkon perusrakennetta. Oma itsenäinen kirkkoherrakunta on historian aikana ollut tavoite eri paikkakunnilla kautta maan. Vasta tämän tavoitteen toteutumisen jälkeen on voitu katsoa saavutetun vastuullinen itsenäisyys pitäjän oman seurakunnan kautta. Useilla seurakunnilla on monisatavuotinen perinteikäs historia tämän päivän tilanteen perustana. Erityisesti 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuolella varsin monet kappeliseurakunnat ja rukoushuonekunnat saavuttivat itsenäisen kirkkoherrakunnan aseman. Ennen kunnallisen hallinnon muodostumista seurakunta edusti pitäjän paikallista hallintoa kaikilla yhteiskunnan elämänalueilla.

Parhaillaan elämme aikaa, jolloin kunnallisia hallintoyksiköitä pyritään suurentamaan, ja useita kuntaliitoksia on 40 vuoden aikana jo tapahtunutkin ja on parhaillaan vireillä. Osa kuntaliitoksista on hyvin perusteltuja. Osa vireillä olevista kuntaliitoksista saattaa aiheuttaa myös paljon ongelmia. Näin on vaara erityisesti silloin, jos kunta joudutaan jakamaan liitoksessa kahteen tai mahdollisesti useampaankin kuntaan. Hyväksi koettu lähiyhteisö on silloin vaarassa pirstoutua.

Kuntaliitosten yhteydessä on 1960-luvulta alkaen ollut käytäntönä useimmissa tapauksissa liittää uuden kunnan alueella olevat evankelisluterilaiset seurakunnat yhteistalouteen verotuksellisen käytännön vuoksi. Laki suo myös osittaisen yhteistalouden, mutta tätä on käytetty vain Kotkan, Karhulan ja Kymin kuntaliitoksessa, ja siel-

läkin on myöhemmin siirrytty täydelliseen yhteistalouteen. Seurakunnan täydellistä sulauttamista suurempaan seurakuntaan on tapahtunut kuntaliitosten yhteydessä melko harvoin. Näin tapahtui kuitenkin mm. Haapasaaren liittyessä Kotkaan, Eräjärven liittyessä Oriveteen, Tottijärven liittyessä Nokiaan, Suoniemen liittyessä Karkkuun ja Revonlahden liittyessä Paavolaan.

Pääsääntönä on ollut seurakuntien jatkaminen itsenäisinä kirkkoherrakuntina yhteistaloudessa. Tällöin kuhunkin seurakuntaan on jäänyt oma seurakuntaneuvosto, oma kirkkoherra ja muut työntekijät. Kukin seurakunta on yhteistaloudessa saanut tuomiokapitulin vahvistaman määräosuuden valtuutettuja yhteiseen kirkkovaltuustoon, ja tuomiokapituli on nimittänyt yhden seurakuntayhtymän seurakuntien kirkkoherroista yhteisen kirkkoneuvoston puheenjohtajaksi. Yhteisen kirkkoneuvoston jäsenten valinnassa ovat kirkkovaltuustot yleensä noudattaneet kohtuullisuutta vapaan harkinnan mukaan siten, että kukin seurakunta on saanut edustajia yhteiseen kirkkoneuvostoon suunnilleen samassa suhteessa kuin tuomiokapitulin määräämiä jäseniä yhteiseen kirkkovaltuustoon. Yhteistalouden avulla taloudellisesti yhteen liitetyt seurakunnat ovat säilyttäneet oman paikallisen toiminnan ja paikallisen vastuun kantamisen.

Olisi myös tärkeää kunnan, usein hyvinkin pitkän perinteen, paikallisen identiteetin ja asukkaiden kannalta se, että seurakunta jäisi vaalimaan julkisoikeudellisena yhteisönä koko paikallista identiteettiä. Nyt kuitenkin yhä enemmän on ol-

lut pyrkimyksenä perustaa liitettäviä tai jo liitettyjä kuntia vastaavista seurakunnista kappeliseurakuntia kirkkoherrakuntien asemesta. Kappeli-seurakuntaa yritettiin markkinoida jo 1970-luvulla, jolloin se palasi uudistettuna käsitteenä kirkon lainsäädäntöön. Tämä olisi tarjonnut myös suurien seurakuntien taajamille, kuten esim. Haapamäelle Keuruun seurakunnassa, mahdollisuuden parantaa hallinnollista identiteettiä osana Keuruun seurakuntaa, jossa Haapamäki olisi kirkon lakien mukainen seurakuntapiiri seurakuntaneuvoston päätöksellä. Kuitenkin tässä Haapamäen esimerkkitapauksessa Haapamäen asukkaat kokivat kappeliseurakuntakehityksen taantuvana kehityksenä jo kappelinimityksen vuoksi, vaikka kaikki ulkonaiset edellytykset kehitykselle olivatkin olemassa ja tässä tapauksessa oma hallinnollinen itsenäisyys olisi vahvistunut seurakuntapiiriin nähden.

Sama ongelma taantuvasta kehityksestä on kuitenkin todellisuutta erityisesti nyt kaikkialla siellä, missä seurakunta kirkkoherrakunnan asemesta siirtyisi kappeliseurakunnaksi tai seurakuntapiiriksi tai seurakunta sulautuisi kokonaan suurempaan yksikköön. Kaikissa tapauksissa menetettäisiin omaa läheistä ja paikallista identiteettiä ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Erityisen kohtalokkaaksi tämän tekee se, että kunnallisen vaikuttamisen kaventumista koetaan samaan aikaan.

Kirkkoherrakuntien muuttamista kappeliseurakunniksi on perusteltu kevyemmällä hallinnolla ja vähemmällä palkkakuluilla. Tämä ei kuitenkaan pidä paikkaansa ilman toimintojen supistamista, joka ajan oloon kohdistuisi kappeliseura-

kuntiin. Hallinto ei vähenisi mitenkään, vaan ai-noastaan pääseurakunnan seurakuntaneuvosto jäisi pois aiemmin yhteisen kirkkoneuvoston korvatessa sen tehtävät.

Koska kuntaliitoksia tulee lähivuosien ja vuosikymmenien aikana tapahtumaan ja niiden valmisteluja on vireillä ja koska tämä tulee koskemaan evankelisluterilaisen kirkon paikalliseurakuntia, on aiheellista turvata seurakuntien tulevaisuus entisten kuntien paikallisidentiteetin vaalijoina. Tämä tapahtuisi selkeimmin, jos mahdollisimman monet seurakunnat voisivat kuntaliitoksen jälkeenkin jäädä kirkkoherrakunniksi yhteistalousseurakuntina. Kappeliseurakunta ja seurakuntapiirit eivät välttämättä riitä vaalimaan paikallisidentiteettiä ja seurakuntatoiminnan pysyvyyttä. Samoin kappeliseurakuntia ja seurakuntapiirejä koskeva lainsäädäntö on puutteellista eikä turvaa kappeliseurakunnan tai seurakuntapiirin tulevaisuutta. Käytännössä pääseurakunta ajan mittaan pyrkisi ajamaan alas kappeliseurakunnan tai seurakuntapiiriin. Olisi huomattava myös se, että suuri osa seurakuntalaisista kokee itsenäisen kirkkoherrakunnan loppumisen taantuvana kehityksenä. Paikalliseurakunnat ovat Suomen kirkon perusrakenne.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, että kuntaliitosten yhteydessä evankelisluterilaisen kirkon seurakunnat voivat jatkaa kirkkoherrakuntina yhteistaloudessa ja näin turvataan liitettyjen kuntien paikallisidentiteetti ja seurakuntatoiminta mahdollisimman pysyvästi.

Helsingissä 1 päivänä maaliskuuta 2005

Lauri Oinonen /kesk
Seppo Lahtela /kesk